

դացման վերածնութիւնը եղան. մէկ մ'Աստուածաբանութեան, մէկ մ'ալ ճարտարապետութեան. երկուքն ալ ուրոշակի կերպով մը եկեղեցական են:

Կը շարունակուի:

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԳԱՊԱՐԿԻ ՄԷՁ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ
ՅԱՓՐԻԿԵ

(Տես Հատ. ԻԹ. Երես 367:)

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Քիչ մը փիլիսոփայութիւն. — Հորիզոնին վրայ ամպ մը. — Մասախիւրի մը մէջ. — Անակնկալ օղակարիկը. — Նշանքն. — Վիկտորիայի ստոյգ տեսքը. — Արմաւենիք. — Կարասանի մը հետք. — Անպատի մէջ ջրհոր մը:

Յաջորդ օրը նմանապէս նոյն պարզ երկինքն էր և նոյն անշարժ մթնոլորտը. վիկտորիան մինչև հինգհարիւր ոտք բարձրութիւն վեր ելաւ, սակայն հազիւ թէ քիչ մը դէպ 'ի արեւմուտք տեղափոխեցաւ:

— Բուն անապատին մէջ տեղն ենք, ըսաւ տղոգորը: Ահա տեսէք աւազին անհունութիւնը: Ինչպիսի տեսարան. ինչպէս օտար է բնութեան ըրած արամադրութիւնը: Ինչո՞ւ համար հոն տեղը անանկ գեղեցիկ կանաչութիւն պիտոր ըլլայ, և հոս տեղս այսպիսի յետին աստիճանի ցամաքութիւն. և այդ բանը նոյն իսկ մի և նոյն լայնութեան տակ և արևուն մի և նոյն ճառագայթից ներքեւ:

— Ինչուն, սիրեցեալդ Սամուէլ, զիս այնչափ անհանգիստ չընենք, պատասխանեց ֆէննըտի. ոչ այնչափ փոյթ կ'ազդէ յիս պատճառն որչափ իրը: Այդ այդպէս է, ահա կարևորն այս է:

— Հարկ է քիչ մըն ալ փիլիսոփայել, սիրելիդ Տիք. Զատիկայ գէշութիւն մը չիբերեր:

— Փիլիսոփայենք, յանձն կ'առնում. Ժամանակ իսկ ունինք, ինչու որ հազիւ

թէ կը քալենք: Հովը կարծես թէ չնչլու վախ ունի, քուն կ'ըլլայ:

— Այդ բանը շարունակելու չէ, ըսաւ ճոյ. արեւելքի կողմէն կարծես թէ ամպոց խումբեր կը տեսնեմ:

— Ճոյ իրաւունք ունի, պատասխանեց տղոգորը:

— Շատ աղէկ, ըսաւ ֆէննըտի, մի թէ կրնանք զուսպ բռնել մեր ամպը, աղէկ անձրևովն ու բուռն հովովն որ երեսնիս զարնելու ըլլայ:

— Տեսնենք պիտի, Տիք, տեսնենք պիտի:

— Սակայն այսօր ուրբաթ է, տէրս, և ես ուրբաթուն վրայ վստահութիւն չունիմ:

— Շատ աղէկ է. կը յուսամ որ նոյն իսկ այսօր քու նախապաշարմունքներդ պիտոր ուղղես:

— Կը փափաքիմ, պարոն: Ո՛ւֆ, կանչեց, երեսը սրբելով, ջերմութիւնը շատ աղէկ բան է, մանաւանդ ձմեռը. սակայն ամառը չափը անցնելու չէ:

— Միթէ մեր գունտին համար արևուն սաստկութենէն չես վախնար, հարցուց ֆէննըտի տղոգորին:

— Ոչ. կուգա-բէրբան որով կերպասը ծեփած է, շատ աւելի սաստիկ ջերմութեանց կը դիմանայ. երբեմն օձապտոյտով ներքսապէս մինչև հարիւր յիսունեութ աստիճանի՝ ջերմութեւ գինքը ենթակայ ըրած եմ, սակայն պատեանը և ոչ իսկ կ'երեցնէ թէ կրած ըլլայ:

— Ամպ մը, ստոյգ ամպ մը, կանչեց այս ատենս ճոյ, որուն սրատես աչքը քան զամեն դիտակս իսկ կը գերազանցէր:

Եւ յիրաւի, թանձր խումբ մը որ արդ որոշ կ'երևնար, ծանր ծանր հորիզոնին վրայէն կը բարձրանար. խոր թանձրութեամբ և ինչպէս ուռեցուցած կ'երևնար. մանր ամպերու կոյտ մըն էր, որ անշփոթ իրենց նախկին ձևը կը պահէին, որմէն տղոգորը հետևեցուց թէ իրենց կոյտին մէջ հողմոյ հոսանք մը չկար:

Այն կուռ զանգուածը առաւօտեան ժամը ութին երեցեր էր, և միայն ժամը տասներմէկին արեւուն սկաւառակին կրցեր էր հասնիլ, որ այն թանձր վարագուրին ետեւը անյայտ եղաւ. նոյն այս ատենը ամպին ստորին եզերքը հորիզոնին գծէն կը զատուէր շողշողուն լուսոյ մէջ թողլով զայն:

— Այս առանձին ամպ մըն է, ըսաւ տղդորը, և ատոր վրայ շատ յոյս դնելու չենք. նայէ, Տիք, իր ձեւը դեռ ևս ճշդիւ նոյն է, ինչ որ էր այս առտու:

— Յիրաւի, Սամուէլ, ոչ անձրև և ոչ հով կը բովանդակէ այդ, գոնէ մեզի համար:

— Վախնալու է. ինքզինքը շատ բարձր կը բռնէ:

— Աղէկ, Սամուէլ, եթէ մէնք երթայինք այդ ամպին որ մեր վրայէն ճաթիւ չուզեր:

— Կ'երևակայեմ որ այդ բանը մեզի մեծ ծառայութիւն մը չընէ պիտոր, պատասխանեց տղդորը. շատ կազդործածել պէտք պիտոր ըլլայ և հետեւաբար ալ շատ ջուր: Սակայն այս վիճակիս մէջ որ կը գտնուինք անհոգանալու չենք, հապա ելլենք:

Տղդորը զրոյցարծարծը բոլոր բոցովը օձապտոյտին պարուրածակից մէջ խոթեց. որմէն բուռն ջերմութիւն մը ելլալով, շուտ մը գունտն ընդարձակած ջրածնին ազդեցութեամբը վեր բարձրացաւ:

Գետնէն հազար հինգհարիւր ոտք բարձրութեամբ, ամպին դիմահար զանգուածին պատահեցաւ, և այն բարձրութեւ մէջ ինքզինքը բռնելով, թանձր միզի մէջ պատեցաւ. սակայն ամենեկին թեթեւ հով մըն ալ չգտաւ հոն. նաև նոյն այս մէզը կարծես ամենեկին թափութիւն չէր բովանդակեր յինքեան, անանկ որ անոր ազդեցութեանը ենթակայ եղող առարկաները հազիւ պըղտի խոնաւութիւն մը առին: Վիկտորիան, այս գոլորչիքին մէջ պատած, գուցէ քիչ մը աւելի զգալի ընթացք մը առաւ, այլ ոչ աւելի:

Տղդորն այս գործողութեամբ ըրած

պզտի շահը տխրութեամբ ստուգելու հետ էր, երբ ճոյին ձայնը ականջը հասաւ, որ մեծ զարմացմամբ կը կանչէր.

— Ս'հ, այդ ինչ զարմանք:

— Ի՞նչ կայ, ճոյ:

— Տէրս, պարոն Քէննըտի, ահա այդ արտաքոյ կարգի բան մըն է:

— Ի՞նչ կայ ուրեմն:

— Հոս մենք մինակ չենք. խառնակիչք ալ կան: Մեր գիւտը գողցեր են մեզմէ:

— Խենդեցեր է, հարցուց Քէննըտի: Ճոյ ապշութեան արձան մըն էր կարծես. ամենեկին անշարժ կեցեր էր:

— Չըլլայ որ արևը այդ խեղճ տղուն միտքը խանդարած ըլլայ, ըսաւ տղդորը դէպ 'ի անոր մօտենալով:

— Ըսեմ պիտոր ինծի...

— Նայէ, պարոն, ըսաւ ճոյ, օդուն մէջ նսեմ հետ մը ցուցնելով:

— Ո՛վ զարմանք, կանչեց նաև Քէննըտի, այդ հաւտալու բան չէ. Սամուէլ, Սամուէլ, նայէ:

— Կը տեսնեմ, պատասխանեց հանդարտութեամբ տղդորը:

— Ուրիշ գոնատ մը. մեզի պէս ուրիշ ճանապարհորդներ ալ:

Եւ յիրաւի երկու հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ, օդապարիկ մը, հանդերձ իր նաւակովը և ճանապարհորդներովն, օդու մէջ կը տատանէր, և ճշդիւ վիկտորիայի գնացած ճամբէն կ'երթար:

— Ուրեմն, ըսաւ տղդորը, մեզի ուրիշ բան չմնար բայց եթէ իրեն նշան ընել. դրօշը առ, Քէննըտի, որ գոյներնիս ցուցնենք:

Կ'երևայ թէ երկրորդ օդապարիկին ճանապարհորդք ալ մի և նոյն ատեն նոյն մտածութիւնը ունեցած էին, որովհետև մի և նոյն դրօշը ձեռքի մը մէջ որ գնոյնը մի և նոյն կերպով կը շարժէր՝ նմանօրինակ մի և նոյն ողջոյնը կուտար:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ, հարցուց որսորդը:

— Կապիկ են, կանչեց ճոյ, զմեզ ծանակ կ'ընեն:

— Այդ կը նշանակէ, պատասխանեց Ֆէրկըսըն, որ նոյն ինքն դու ես որ այդ նշանը քեզի կ'ընես, սիրելիդ Տիբ. այդ ըսել կ'ուզէ որ նոյն իսկ մենք ենք այդ երկրորդ նաւակին մէջ. այդ օգապարի կը պարզաբար մեր վիկտորիան է:

— Այդ բանը, տէրս, ըսաւ ճոյ, նախատինք մը չհամարիս, բայց երբեք կարելի չէ որ ինծի հաւատցնես:

— Եղբրքն ելիր, ճոյ, թեւեղ շարժէ ու կը տեսնես:

Ճոյ հնազանդեցաւ. այլ տեսաւ որ ճշդիւ և անմիջապէս իր ձեւերն կը կըրկնուէին:

Երկներկոյթի հետեանք մըն է, ըսաւ տորդորը, և ոչ ուրիշ բան, տեսաբանական պարզերկոյթ մը, որ օդու կարգերուն անհաւասարապէս անդայտանալէն առաջ կու գայ:

— Հրաշալիք մըն է, կ'ըսէր ճոյ, որ չկարենալով համոզուիլ թեւերովը կըրկին և կըրկին կը փորձէր:

— Ի՞նչ հետաքրքրական տեսարան, ըսաւ դարձեալ Քէննըտի: Ախորժելի է այդպէս մեր սիրուն վիկտորիան տեսնել: Դիտէք որ շատ գեղեցիկ կ'երևայ և վսեմաբար ինքզինքը կը բռնէ:

— Որչափ ալ ջանաս այդ բանը քու կերպովդ մեկնելու, ըսաւ դարձեալ ճոյ, միշտ եզական բան մըն է:

Սակայն քիչ մը ետքը այդ պատկերն աստիճանաբար աւրուեցաւ, ամպը հետզհետէ դէպ 'ի վեր կը բարձրանային՝ զվիկտորիան մէկ զի թողլով, որ ալ անոնց ետեէն երթալ չուզեց, և ժամ մը ետքը երկնից վրայէն անյայտ կ'ըլլային:

Հոգն որ հազիւ թէ զգալի էր, կարծես թէ ալ աւելի նուազեցաւ: Տորդորն յուսահատելով գետնին մօտեցաւ:

Ճանապարհորդքն որ այս դէպքը իրենց մտատանջութիւնները փարատեր էր, սպառեցուցիչ տաքութենէ մը ընկճելով՝ դարձեալ տխուր մտածութեանց մէջ ինկան:

Ժամը չորսին ատենները ճոյ այն անհուն աւազի դաշտին վրայ ցցուած

բան մը տեսաւ, և քիչ մը ետքը կրցաւ ստուգել որ երկու արմաւենիք կային անկէ քիչ հեռաւորութեամբ:

— Արմաւենիք, ըսաւ Ֆէրկըսըն, ուրեմն աղբիւր մը, ջրհոր մը կայ:

Դիտակը ձեռքն առաւ և ստոյգ տեսաւ որ ճոյին աչքերը չէին խաբուեր:

— Վերջապէս, կանչեց, ջուր, ջուր դտանք, և ալ աղատեր ենք. որովհետեւ որչափ ալ քիչ քաշենք, միշտ յառաջելու հետ ենք և հուսկ ուրեմն հասնինք պիտի:

— Աղէկ, պարոն, ըսաւ ճոյ, եթէ այդպէս է կրնանք առ այժմ՝ քիչ մը խմել. որովհետեւ ստոյգ օդը ամենախորդուկ է:

— Խմենք, տղաս:

Ամենքն առանց աղաչանաց սպասելու սիրով խմեցին, և այսպէս քսեստ մը ամբողջ անհետացաւ, որով ջրի պաշարը միայն երեք ու կէս քսեստ մնաց:

— Ո՛վ, ինչպէս կը զովացընէ, կանչեց ճոյ: Ի՞նչ աղէկ է: Երբեք փէքինի դարեջուրն այդպէս ախորժելի եկած չէ ինծի:

— Ահաւասիկ չքաւորութեան առաւելութիւններն ինչ են, պատասխանեց տորդորն:

— Ոչինչ են, ըստ ինքեան, ըսաւ տորդոր. անանկ որ սիրով յանձն կ'առնուի ջուր խմելով ամենեւին ախորժ մը չզգալ, քան թէ բոլորովին ջրէ զուրկ մնալ:

Ժամը վեցին վիկտորիան արմաւենեաց վրայէն կը ճախրէր:

Երկու արուգ, ողորմելի ու ցամքած ծառեր էին ասոնք, երկու ծառոց ըստուերը առանց տերևի, աւելի չորցած քան թէ կենդանի: Ֆէրկըսըն դարհուրանօք անոնց կը նայէր:

Անոնց ոտքը՝ ջրհորի մը կիսամաշ քարերը կը տեսնուէին. սակայն այդ քարերը, արևուն ճառագայթից սաստկութենէն սպառած, կարծես թէ անշուշտ փելի փոշի մը էին: Ամենեւին խոնաւութեան նշան մը չկար: Սամուէլին սիրտը ճմլեցաւ, և անմիջապէս իր երկիւղը

ընկերներուն հաղորդելու վրայ էր երբ անոնց աղաղակներէն սթափեցաւ :

Արեւմտեան դին երկայն և աչք չզօրելու միջոց մը սպիտակացած ոսկրոտիներու երկայն գիծ մը կը ձգէր . ալբիւրին չորս դին կմախքներու մնացորդը կային . կարաւան մը մինչև հոն հասած էր , այն ոսկրոտեաց երկայն շարքովը ճամբան նշանակելով . հետզհետէ տկարագոյներն աւաղին վրայ ինկած էին . զօրագոյներն , այդ այնչափ փափագած աղբեր հասնելով , անոր եզերքը զարհուրելի մահ մը գտած էին :

Ճանապարհորդը այլազունեալ մէկ մէկու կը նայէին :

— Զիջներք վար , ըսաւ ֆէններտի , փախչի՛նք այդ ահաւոր տեսարանէն : Եւ ոչ կաթիլ մը ջուր կայ այդ տեղդ որ կարենանք առնուլ :

— Ոչ , Տիք : Հարկ է խղճերնիս մաքուր ըլլայ : Կամ հոս կամ ուրիշ տեղ անցուցեր ենք՝ գիշերը նոյն է : Այդ ջրհորդ հարկ է մինչև խորը քններք . աւտենով ջուր ունեցած է , գուցէ դեռ ևս քիչ մը մնացած ըլլայ :

Վիկտորիան գետինը իջաւ . ճոյ ու ֆէններտի նաւակին մէջ իրենց ծանրութեանը հաւասար աւազ լեցնելով վար ինջան : Շուտ մը դէպ 'ի ջրհորը վազեցին , ու սանդղէ մը , որ ալ փոշի դարձած էր , մէջը ինջան : Աղբերակը շատ տարիներէ 'ի վեր ցամքած կ'երևնար : Հանգերձ այսու այն չոր ու դիւրափխրելի աւազը , որ ամենէն ցամաք աւազներէն մէկն էր , փորեցին . խոնաւութեան և ոչ հետք կար :

Տղքորը տեսաւ զանոնք որ քրտընած , այլազունած , բարակ փոշիով մը ծածկուած , գլխակոր , յուսաբեկ , լքած , նորէն հորին մէջէն անապատին երեսը երևեցան :

Հասկցաւ անոնց հետազօտութեանց ունայն ելլելը . արդէն ինքն ալ նոյնը կը սպասէր , այլ իրենց բան մը չըսաւ : Կը զգար որ այն ժամանակէն սկսեալ հարկ էր որ իրեք հոգւոց համար արիւթիւն ու գործունէութիւն ունենար :

Ճոյ պնդացած տկի մը կտորներ հետը դուրս բերաւ , ու կիրքով գետինը ցիրուցան եղած ոսկերց վրայ նետեց :

Ընթրեաց ժամանակը ճանապարհորդը և ոչ խօսք մը խօսեցան մէջերնին . ակամայ կերպով մը կ'ուտէին :

Եւ սակայն դեռ ևս ծարաւին տանջանքը ստուգապէս չէին կրած , հապաապագային համար յուսաբեկ կ'ըլլային :

Կը շարունակուի :

ՀԵՏԱՔՐԻՔՐԱԿԱՆՔ

Բարերարը թարերարութիւն կը գտնէ .

— Վիլլաֆրանքայի պատերազմին մէջ (1859) գաղղիացի սպայ մը աւստրիացի հրացանի գնտակէ մը զարնուելով անզգայ գետին կ'ընկնայ կը մնայ :

Թէպէտ ծանր կերպով վիրաւորուած էր , բայց երեկոյեան քաղրաշունչ հովէ մ'ողի առած , քաշկըռտուելով և դրեթէ ոգեսպառ հազիւ հազ փոսի մը եզերքը կը հասնի , ուր ծառոց մէջէն լոյս մը կը տեսնէ , և խառնաձայն աղաղակներ կը լսէ որ նոյն կողմէն կու գային :

Անշուշտ այդ լոյսը և աղաղակը մօտակայ տնակ կամ գինետուն մը կը նշանակէր , ուստի խեղճ վիրաւորը փորկութեան յուսով փոսն անցնելու փորձ կը փորձէ . բայց իր տկարութիւնը յետին աստիճանի ըլլալով , քանի մը շարժմունք ընելէ ետեւ , չնչասպառ գետին կ'ընկնայ և անշարժ կը մնայ :

Բայց հազիւ թէ քանի մը վայրկեան անցեր էր , կը զգայ որ մէկը իրեն մօտեւնալով ձեռքովն իր ձեռացը կը դպչէր : Աչուրները կը բանայ և կը տեսնէ պատանի մը որ ձեռքը ջահ իր վրայ ծռած զինքը կը քննէր : Պ. ֆրանկիսկոս , կ'ըսէ անձանօթն , և անմիջապէս շտապաւ կը հեռանայ :

Քառորդէ մը ետքը պատգարակ մը կու գայ , որոյ վրայ դնելով զօրհասականը՝ տնակ մը կը տանին ու կը սկսին հոգալ զինքը . երկրորդ օրը վիրաբոյժ